

Het Infocenter

Als een conservator een potje uit het depot haalt en het in een vitrine plaatst doet hij educatief werk, een stelling van de stichter van de Educatieve Dienst van het Rijksmuseum (E. R. Meijer, Hoe educatief is een museum, *Museumjournaal* 16 (1971), no. 1, p. 31). In de (kunst)museumwereld waren er niet lang geleden nog tallozen die meenden dat het publiek in permanente en tijdelijke opstellingen voldoende begeleid werd door de traditionele korte bijschriften, de catalogussen en de rondleidingen. Makers en inrichters van tentoonstellingen realiseerden zich zelden of, en zo ja hoe, de aangeboden informatie wel overkwam op dat grote deel van het publiek dat niet 'ingewijd' was. Want, en dat onderkende men toen niet, tentoonstellen is een vorm van informatieoverdracht.

Uit de enquête van de Boekmansstichting onder de bezoekers van het Rijksmuseum (uitkomsten worden gepubliceerd in 1975) blijkt, dat ongeveer 2/3 van onze gasten eer komt om 'iets te leren' dan om uitsluitend van kunst te genieten. Hun komst is voornamelijk gericht op het verkrijgen van informatie.

De directeur van het Historisch Museum in Frankfurt schreef onlangs (D. Hofmann, Ein demokratisches Museum I, in: D. Hofmann e.a., *Geschichte als öffentliches Ärgernis*, Steinbach/Wissmar 1974, p. 24), dat de grote meerderheid van de bezoekers aan museums geen 'ingewijde' is, en dat het werven van een breder publiek, zonder te zorgen voor een passende begeleiding, schijnopenheid is.

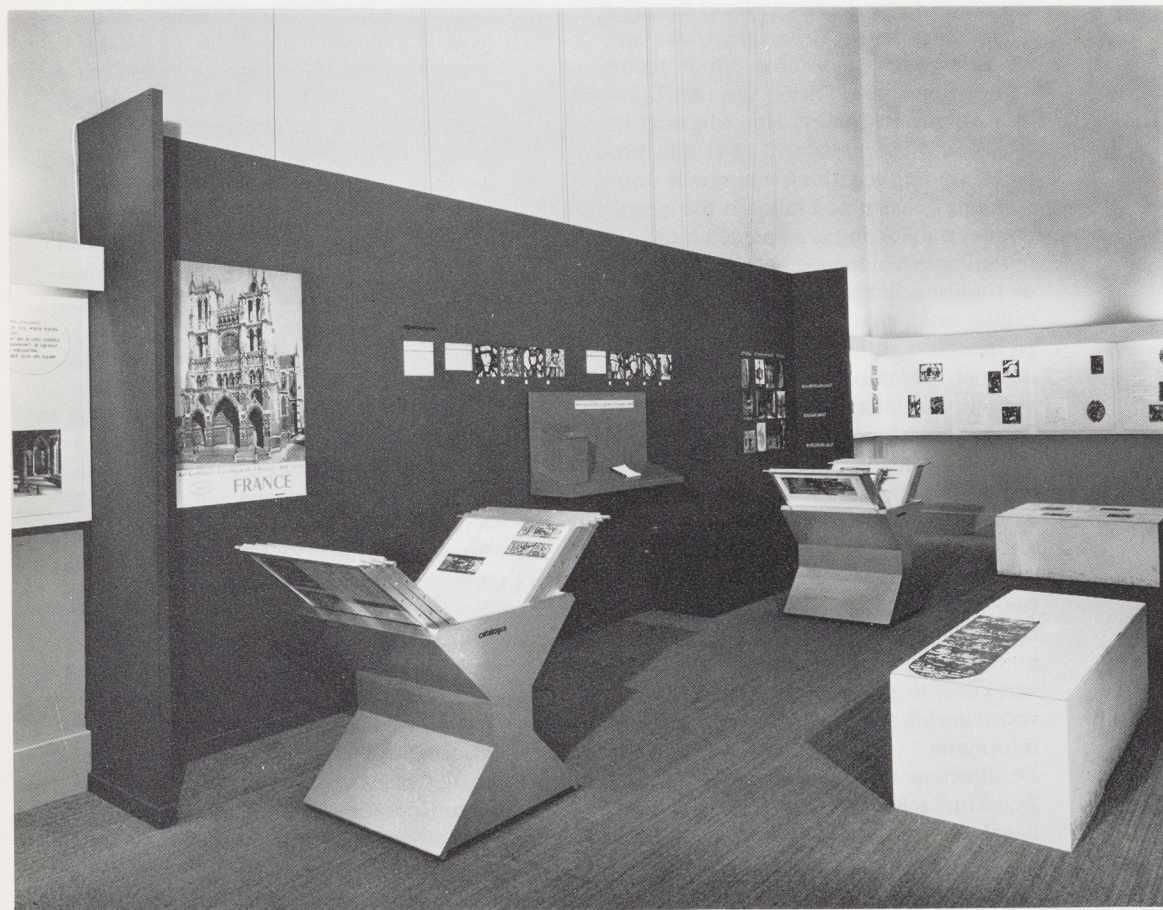
Uit de eerder genoemde enquête bleek ook, dat de groep Nederlandse bezoekers van het Rijksmuseum een sociaal ruimere samenstelling heeft dan – zoals eerdere onderzoeken hebben uitgewezen – die van andere museums. Meer dan de helft heeft een z.g. lagere opleiding. En waar de ervaring heeft geleerd, dat kennis van kunst-uitingen zelfs in de bezoeksgroepen met een hogere opleiding zeer gering is, mag men aannemen, dat een zeer beperkt deel van het totale publiek 'ingewijd' is.

De Educatieve Dienst van het Rijksmuseum wil – in tegenstelling tot vele zusterdiensten –

niet meer, maar ook niet minder, dan feitelijke informatie overdragen. Wat bezoekers emotioneel (moeten) ervaren is geen primair doel van begeleiding. Naar onze mening is het immers niet de taak van de Educatieve Dienst van het Rijksmuseum om emotionele processen te hanteren en te begeleiden. Zijn staf is daar ook niet toe opgeleid. Over het algemeen is het wel zo, dat er geen objectieve maatstaven bestaan voor het begeleiden van publiek in museums. De methodes die gehanteerd worden hangen helaas niet af van de eisen die collectie of bezoekers stellen, maar van de toevallige opleiding en voorkeur van educatieve medewerkers. Een methode om het bezoek aan onderdelen van de permanente opstelling en aan tentoonstellingen in dit museum te begeleiden is het dia-klankbeeld. Die worden meestal vertoond in de David Roëllzaal, d.w.z. te ver van de opstellingen om de bezoekers een duidelijke relatie te laten ervaren tussen begeleiding en objecten. Die zaal blijft natuurlijk buitengewoon geschikt voor het presenteren van audiovisuele producties van algemeen inleidende aard. Maar bezoeken van medewerkers van deze Educatieve Dienst aan tentoonstellingen en hun voorbeeldige educatieve Studio's in de Bondsrepubliek hebben tot het inzicht geleid, dat een andere vorm van specifieke begeleiding aangewezen was.

De informatie zou gedecentraliseerd moeten worden aangeboden, de begeleiding – visueel en audiovisueel – moest in de opstelling zelf gegeven worden. Een van de belangrijkste overwegingen daarbij is, dat de bezoekers niet gedwongen zouden worden om kennis te nemen van die informatie. Weliswaar komt 2/3 van de bezoekers om iets te leren, maar 1/3 heeft een andere – bijvoorbeeld esthetische – motivatie. Tentoonstellingen moeten niet ontvallen in een schriftelijke cursus, hier en daar verlicht met wat kunstvoorwerpen. Een recent onderzoek (M. Meerum Terwogt, *Publieksonderzoekingen in het Amsterdams Historisch Museum, Dokboek*, 1973–1974, no. 4, p. 13) wees bovendien uit, dat een tekst in een tentoonstelling door slechts 2%

*Infocenter tentoonstelling 'Franse Kerkramen',
1972-73, in het Rijksmuseum, Amsterdam.*

van de bezoekers langer dan vijf seconden werd bekeken.

Als gevolg van de gewijzigde inzichten werd door de Educatieve Dienst een model van een optimale bezoeksbegeleiding geformuleerd: een *Infocenter*. Dat zou moeten zijn:

1. een informatiestand binnen-in een tentoonstellingsruimte, die
2. tussen de ingang en het midden van een tentoonstelling staat, en die
3. daar visueel van afgescheiden is, maar vele toegangen heeft die een voortdurend verkeer tussen begeleiding en tentoonstelling mogelijk maken, en waarin
4. wordt geanticipeerd op mogelijke vragen van de bezoekers, met
5. behulp van foto's, teksten, schema's en audiovisuele middelen.

De eerste maal dat visuele en audiovisuele begeleiding binnen-in een tentoonstelling werd gebracht was bij *David en Bathseba* (1972/73). Tien tapijten werden daar getoond met voorstellingen uit het bijbelboek II Samuel. Twee facetten van de tapijten behoefden evident begeleiding: de visualisering van dit bijbelverhaal en de techniek van het weven. Het bijbelverhaal werd via twee ingangen benaderd: op blokken vóór de tapijten een foto van het hele kunstwerk met bijbeltekstfragmenten, en op panelen aan de wand de totale bijbeltekst met beeldfragmenten (in een projectiezaaltje, opgenomen in de tentoon-

stelling, werd bovendien een diaklankbeeld vertoond met bijbeltekst en detailopnamen van de tentoongestelde tapijten). Op een aantal andere blokken, in het begin van de tentoonstelling opgesteld, werd de techniek van het weven uitgelegd door middel van foto's en teksten. Hoewel de presentatievorm van de begeleiding uiterlijk sterk afweek van het model-*infocenter* was toch aan de meeste voorwaarden voldaan. Een tweede *Infocenter* werd gerealiseerd in de tentoonstelling *Engels Delfts Aardewerk* (1973). Aan het einde van de tentoonstellingsruimte was daar een voor het publiek makkelijk toegankelijke ruimte ingericht. Daarin werd door middel van foto's, teksten en kaarten een aantal objecten in zo veel mogelijk contexten geplaatst: techniek, ontwikkeling van de decoratie, historische achtergronden van de voorstellingen. Ook werd op een paneel melding gemaakt van kennishiaten bij de museumstaf, onder het motto 'wij weten ook niet alles'. Weer voldeed het *Infocenter* aan de meeste voorwaarden van het model. Het derde *Infocenter* werd geproduceerd in de tentoonstelling *Franse Kerkramen* (1973/74), die gehouden werd in de Ere-galerij (zie afb.). Een kabinet aan het einde van de rondgang werd gebruikt voor de begeleiding. Daar werd ingegaan op techniek, iconografie, architectuur en stijlontwikkeling van de glasschilderkunst. Door de lay-out van de tentoonstelling was het mogelijk om ook dóór de tentoonstelling heen informatie te verspreiden en zo te anticiperen op mogelijke vragen van het publiek. Wanneer het publiek nóg meer vragen had, dan konden die gedeponerd worden in een vragenbus in het *Infocenter*. Bij de begeleiding was vergeten om een zeer voor de hand liggende vraag te voorkomen (over de plaatsing van de loden strippen). Het resultaat was inderdaad een zeer hoog percentage vragen over dat éne technische facet van de glasschilderkunst. Het vierde en tot nu toe laatste *Infocenter* werd gerealiseerd in de tentoonstelling *Franse Tekenkunst* (1974) in de expositieruimte van het Rijksprentenkabinet. In de zes vitrines van het z.g. eerste octogoon

werd ingegaan op techniek en functie van de tekening, op verzamelaarsmerken en op historische achtergronden. Voor het eerst werd kritiek van buitenlanders op vorige *Infocenters* verwerkt: de informatie werd ditmaal ook in het Engels gegeven. Iets verderop in de tentoonstelling, in de doorgang naar de zaal van de Educatieve Dienst, werd het ontstaan en het functioneren van de Académie des Beaux-Arts beschreven. Zoals alle afdelingen die een tentoonstelling 'maken' ervaart ook de Educatieve Dienst, dat er belemmerende factoren zijn, die veroorzaken, dat het resultaat zelden zal voldoen aan alle voorwaarden van het ideale model. In ieder geval acht de Educatieve Dienst, na de opgedane ervaringen met vier *Infocenters* in tijdelijke tentoonstellingen, de tijd rijp voor het aanvatten van de permanente opstelling: het deel van de collectie van het Rijksmuseum waaraan tot nu toe educatief het minst aandacht is geschonken. Overigens schiet de informatieverstrekking in de permanente opstellingen in museums in het algemeen tekort. Thans is een *Infocenter* in voorbereiding, dat het bezoek aan de eerste schilderijenzalen moet begeleiden. Op korte termijn zou een onderzoek op gang moeten worden gebracht, waaruit museummedewerkers samen met o.m. deskundigen op het gebied van communicatie, onderwijskundigen en psychologen het optimum kunnen vaststellen waaraan vorm en inhoud van educatieve begeleiding moeten voldoen. Want hoewel de Educatieve Dienst van het Rijksmuseum 'gelooft' in het *Infocenters* bestaat er nog een veel te grote onbekendheid met de effectiviteit van iedere, dus ook van deze, vorm van publieksbegeleiding.

RIK VOS